

Николай Дончев

Последните три месеца от всяка година са едни от най-оживените във френския литературен живот. През тези три месеца френските издателства се надпреварват да обнародват нови книги, предимно романи, които участвуват в голямото състезание за наградите „Гонкур“, „Теофраст Ръюдо“, „Фемина“, „Ентералие“, „Медиси“. . . Това оживление на литературния пазар създава немалко грижи на литературната критика в страниците на меродавните парижки вестници и седмичници като „Льо Монд“, „Льо Фигаро литерер“, „Ле нувел литерер“, „Ле летр франсез“, „Карфур“, „Експрес“. Често пъти на страниците на тези вестници се извършва онзи „триаж“, който в значителна степен улеснява крайните решения на многобройните жури, призвани да определят измежду големия брой кандидати щастливите лауреати. Разбира се, в определянето на лауреатите влияят понякога и фактори, които са заинтересовани по-скоро от материалната страна — това са издателите, които имат свои връзки в състава на самите комисии. Естествено това не е тайна. Съревнованието в това отношение е голямо, напрежението — силно. Защото — какво значи за един автор, за неговия роман и последователно за неговия издател удостояването с наградата „Гонкур“, чиято парична стойност е само пет хиляди стари френски франка или днешни петдесет. . . Това значи шеметно покачване на барометра на тиража: от първоначалните пет хиляди екземпляра „наградената“ книга почва да излиза в последователни издания всяко едно от по хиляда бройки, за да достигне тираж над сто, двеста и често пъти триста хиляди екземпляра. Нима една Франсоаз Саган — въпреки рекламата на нейния издател Жюлиар — щеше да стигне половин милион тираж и повече дори, ако тя не бе получила наградата на критиците и ако — това също има голямо значение във Франция — за нейната първа книга „Добър ден, тъга“ не бяха се явили в печата похвалните слова на Франсоа Мориак и на покойния именит литературен критик Роберт Кемп! Действително Франсоаз Саган бе рядко изключение по отношение на тиража на своите книги, тъй като не само награденият неин роман отбеляза рекордна цифра в продажбата (810 хиляди), но и следващите нейни книги: „Една известна усмивка“ и „След един месец, след една година“ отбелязаха внушителни цифри по своя тираж: първата 500 хиляди, втората 400 хиляди.

Присъждането на литературните награди е важен момент в живота на френския писател. Последният, довчера неизвестен, става изведнъж „знаменитост“, щом му се присъди една от литературните награди: радиото, телевизията, всекидневният и седмичен печат, списанията му дават веднага място и името му се врязва в паметта на читатели и слушатели.

Този път вниманието е насочено към един съвсем млад, едва 23 годишен автор, Жан-Мари Льо Клезьо, на когото е присъдена наградата на литературните „куриери-сти“, носеща името на Теофраст Ръюдо, основател на „Газет дьо Франс“, която е дала начало на френския печат. Льо Клезьо е удостоен с тази награда, която — нека отбележим това — няма парична стойност, за своя пръв роман, озаглавен „Протокол“. Интервюиран веднага след полученото отличие от редактор на седмичника „Ле нувел литерер“, Льо Клезьо заявил, че бил написал романа за шест месеца, още преди две години. Бил написал също много стихотворения, разкази и една новела, чийто герой носел автобиографични черти. До 17-годишна възраст чел извънредно много и обичал особено Жюл Верн, сега — по-малко. „Обичам също много Бенжамен Констан — заявил младият автор: — смятам, че го познават зле. Зад този романтичен свят и този класически стил се крие нещо, което за мене напомня Стефан Цвайг. Пред английските писатели предпочитам американските. Милер, Фолкнер и особено Селинджър. Кни-

гата му „Измама“ ми се струва една от библиите на модерните времена, защото в нея човек намира две теми, едната написана: реакциите пред света на един юноша, другата неизразена: поведението на самия Селинджър. Този малък роман предава едновременно отказа и приемането на суетностите и вулгарностите на живота.“

Героят на „Протокол“ е един младеж, когото авторът назовава с малко странно име Адам Поло. Впрочем в самото поведение, в постъпките, в думите на този Адам Поло има нещо странно, леко цинично. Героят на Льо Клезьо прекарва дните си усамотено в една голяма напусната къща на Лазурния бряг, където доброволно се е уединил, избягвайки дори редките минувачи, защото не иска да подозират неговото присъствие. Адам Поло не мрази обществото, той не е мизантроп, любезен е с хората, има дори своята приятелка, която се нарича Мишел. . . Литературният критик Р. М. Алберес, като отбелязва романа на Льо Клезьо, казва, че „Адам Поло е един юноша — Диоген 1963“. Алберес добавя, че Адам Поло напомним Исак Пусиер на Милер по своята непринуденост в държането, по бруталността и интелигентността си, с тази разлика, че не е тъй суров. Изобщо, митът, в който ни увеща Льо Клезьо, представлява — според Алберес — смесица от Милер и Бекет, подсласана от един вътрешен екзотизъм.

„Протокол“ извика особено жив интерес още преди наградата и името на младия Льо Клезьо започна да се явява — както писаха вестниците — по витрините на парижките книжарници, където младежът с руси коси и лазурни очи привличаше вниманието на минувачите, и особено на младежта, както ги привлича образът на някоя филмова „звезда“.

Оригиналното и ценното в романа на Льо Клезьо е дето в него се чувства осезателно онази безперспективност, сред която живее в капиталистическите страни една недоволстваща младеж, брутална, цинична понякога, която предпочита като героя на Льо Клезьо усамотението, защото е обезкрилена, дезориентирана от абсурдния живот, който води.

Любопитно е да се отбележи, че този млад френски писател е получил по равно гласове и за наградата Гонкур, и само допълнителният по правилника на академията глас на председателя Ролан Доржелес е решил присъждането на наградата в полза на Арман Лану за романа му „Когато морето се отдръпва“.

Лану, в пълна зрялост на своя талант (писателят е 51-годишен) е автор на значителен брой романи, между които „Майор Ватрен“, получил през 1956 г. Междусъюзническата награда, преведен на български. Лану е лауреат на наградата на популистите (1948 г.), на наградата на Дружеството на френските писатели, на наградата Гюйом Аполинер. Той е, както писа един парижки седмичник, най-награждаваният френски писател.

„Когато морето се отдръпва“ е третата част на една трилогия, започната с „Майор Ватрен“. Героят тук е бивш канадски боец. Абел Льоκληр, който идва на поклонение на бойното поле в Нормандия. Преди шестнадесет години същият този Льоκληр е дебаркирал на френския бряг. Неговият приятел Жак Лафлър, с когото са били заедно, не се завръща. Ведно с бившата годеница на Жак, хладната Валерия, първоначална учителка, Абел Льоκληр обикаля из околностите на Ароманш, за да търси оня малък плаж, където те двамата стъпват за пръв път на френска земя. Това продължително обикаляне го кара да си спомни отново миналото с неговия ужас, но и с радостите му. Селата са възстановени, останалите живи хора са вече забравили всичко, страната не е същата. Една скромна нормандска учителка, Беранжер, става негов водач и го подпомага да намери себе си и да прогони виденията, които му пречат да бъде човек като другите човече. Валерия не открива гроба, който търси, но тя ще заведе в Канада един преобразен човек, „освободен“, след шестнадесет години, от разкъсващия спомен на страха и на изгубеното приятелство.

Макар да смесва настоящето с миналото, Арман Лану с новия си роман, който съдържа същия протест срещу войната както „Майор Ватрен“, ни приобщава към една епоха, пред чиито апокалиптични видения човек продължава да тръпне, пронизан от ужаса на войната, която светът преживя, и дълбоко решен да не позволи отново да задрънкат оръжия. В яркия реализъм на сцените, които описва, в построяването на образите, чиито жизненост определя акцента на действието в романа, Лану е силно повлиян от Зола и не напразно ние му дължим един прекрасен очерк върху автора на „Ругон-Макаровци“, озаглавен „Добър ден, господин Зола“.

Един млад писател, Роже Врини, който не е влязъл още в каталога на такъв щедър историограф на съвременната френска литература като Пиер дьо Боадефр, автор на един подробен и полезен репертоар на днешните френски писатели, получил наградата „Фемина“ за 1963 г. с осем гласа срещу четири, подадени за Пиер дьо Мандиарг, автор на романа „Мотоциклетът“; за своя роман „Муженска нощ“. В това свое произведение Роже Врини е показал едновременно с любовта си към романа, своята страст към театъра, на който той се е посветил от доста дълго време. В 1950 г. той основава един самодеен театрален колектив, който получава три години по-късно наградата Лео-Лагранж като университетски театър. Поради липса на средства обаче последният бива разпуснат в 1955 г.

„Муженска нощ“ е написан въз основа на един съвсем обикновен, личен факт. Авторът разказва за смъртта на своя баща, но в романа драмата на тази смърт, нейните перипетии, се описват от един актьор, Ведрен. Хубаво реалистично описание, жулантен език, без никаква излишна украса съставляват отличителното на този роман, привлякъл вниманието и спечелил гласовете на дамите от „Фемина“.

Жерар Жарло, получил наградата „Медиси“ с пет гласа срещу два, подадени за Бруно Ге-Люсак, за романа „Една котка лае“ е с три години по-млад от своя събрат, лауреат на „Фемина“. Бил е журналист на работа в „Сьо Соар“ до спирането на вестника в 1953 г. Първите му два романа „Белите оръжия“ (1946) и „Лошо място“ (1948) остават незабелязани. Името му става познато, когато почва да сътрудничи с писателката Маргарита Дюрас в „Хирошима моя любов“, „Модерато кантабиле“, „Едно дълго отсъствие“.

Новият роман на Жерар Жарло е написан — според оценката на някои критици — в духа и стила на Алфред Жари, автор на прочутата сатира, осмиваща буржоазията „Юбю крал“, както и на първия френски сатирик Рабле. „Тези, които изпитват носталгия за Рабле — пише един от критиците на Жарло — ще почувствуват известно удоволствие от прочита на този добродушен памфлет; само че ако в него има известна нервност и известна дързост, липсват му раблезианската сочност; той е по-нежен. Авторът се отдава по-скоро на една своенравна ирония, отколкото да си поставя за задача да разплати реалността. Както „Протоколят“ на Льо Клезио, романът на Жерар Жарло е бягство към един вътрешен свят, към един вътрешен екзотизъм.

Наградата на критиците, която се присъжда от жури, в което участвуват членове от ръководството на Синдиката на литературните критици начело с председателя Ив Гандон (останалите членове са: Жерар Боер и Андре Бийи, от академията Гонкур Рьоне Гроос, Роберт Сабатие, Жан Деле, Пиер Лабрашери, Габриел Брюне, Жан Бланза, Роберт Бурже-Пайерон, Роберт Маржери, Жорж Монгреден) е била присъдена на Жан дьо Беер за книгата му върху Андри дьо Монтерлан със седем гласа срещу пет, дадени за Одет дьо Мург, за есето и върху поезията на Лафонтен.

Жан дьо Беер, генерален секретар на френския ПЕН клуб, е роден през 1911 г. Бил е помощник-администратор на Комеди-Франсез през годините 1945—48. Автор е на драматически произведения, едно от които — „Окованият Прометей“ е представено на сцената на Комеди-Франсез през 1945 г.

Най-сетне „Голямата национална награда за литература“ за 1963 г. е била присъдена на известния френски католически писател и мислител 81-годишният Жак Маритен.

Последовател и тълкувател на доктрината на религиозния мислител Тома Аквински, Жак Маритен е в наши дни най-ярко изявеният представител на едно философско-религиозно учение — томизъм, което в самата Франция има ограничен кръг на влияние, предимно в определени буржоазни интелектуални среди.

Жак Маритен е автор на идеалистическо-философски съчинения и есета, от които тук ще споменем само няколко: „Изкуство и схоластика“, „Степени на знанието“, „Интегрален хуманизъм“, „Из философията на историята“, „Размисли върху Америка“.

Голямата награда за роман на Френската академия (чиято стойност е пет хиляди нови франка) е дадена на Роберт Маржери за цикъла му от исторически романи, образувачи трилогията „Революция“ (1957), „Вълча земя“ (1958), романи. Автор е също така „Стоманен вятър“ (публикувани от издателя Галимар).

Роберт Маржери е роден в Брив (Корез) през 1910 г. Започнал като журналист, Маржери е бил главен редактор на „Попюлер дю Сантр“. Публикувал е редица романи: „Островът на папагалите“, „През едно горещо лято“ (1950), „Голият бог“ (1951), за който роман получава наградата „Теофраст Рьонодо“, „Мондрагон“ (1952), „Виното на гроздоберачите“ (1952), „Силната жена“ (1953), „Замъкът Боа-Ноар“ (1954), „Малайката“ (1956), „Любовници“ (1957), „Вълча земя“ (1958), романи. Автор е също така на сборник разкази „Двуличният“ (1956) и на една радиопиеса „Своеобразна съдба“.

Младият историограф на съвременната френска литература Пиер дьо Боадефр се колебае да постави Роберт Маржери между верните на натуралистичната традиция и на така наречения „tranche de vie“, където намираме Серж Грусар и Морис Дрюон, Роберт Мерл и Роже Икор, Арман Лану и Жорж Арно, Жорж-Емануел Глансие и Жан Русло. . . Стилът на Роберт Маржери не е винаги съвършен, но авторът обладава качества на голям лирик. . . В неговите герои има нещо отживяло, остаряло: кастеланката и нейната камериерка в „Мондрагон“, пуританът секретар в „През едно горещо лято“, Клеон д'Егрмор в „Любовници“ биха могли да бъдат герои в някой роман на Балзак или дори на Жорж Оне. Ала бурната чувственост, която ги обладава, е от епохата на Д. Х. Лоуренс.“

Известният френски писател, есеист и социолог Роже Кайуа, директор на отдела за литература и изкуство при ЮНЕСКО, е бил удостоен с Международната литературна награда за мир за книгата си „Белон или склона на войната“. Наградата е била присъдена от жури, в което са участвували Морис Женевоа, пожизнен секретар на Френската академия, известен романист, Жерар Боер, от академията Гонкур, Дени дьо Ружмон, швейцарски писател-есеист и белгийският поет Марсел Тири, генерален секретар на Белгийската академия за френски език и литература.

Роже Кайуа е роден през 1913 г. Завършил е Екол Нормал Сьепериор (1933 г.). Автор е на философски есета: „Митът и Човекът“, (1938), „Човекът и сакралното“ (1939), „Скалата на Сизиф“ (1942), „Описание на марксизма“ (1951), „Четири опита по съвременна социология“ (1952), „Игри и хора“ (1958); литературни етюди: „Измяните на поезията“, „Могъществото на романа“, „Бабел“ (1948), „Поетиката на Сен-Жон Перс“, „Поетическо изкуство“ (1958). Най-новата книга на Роже Кайуа е един есеистичен очерк на историческа основа за Пилат Понтийски.

Трябва да прибавим, че в качеството си на директор на отдела за литература при ЮНЕСКО, който публикува серия от произведения на автори от слабо познатите литератури, Роже Кайуа помогна за представянето на двете повести на Емилиан Станев „Крадецът на праскови“ и „В тиха вечер“ в поменатата поредица на ЮНЕСКО, озаглавена „Световен роман Алсион“.

Междусъюзническата награда, една от сравнително старите литературни награди във Франция, е била присъдена за 1963 г. на писателката Рьоне Масип за романа ѝ

„Кватернското животно“ с шест гласа срещу четири, подадени за Кристиан-Ив, автор на романа „Любовта утре“ и един — за Филип Диоле, автор на романа „Окопи“.

Рьоне Масип е родена през 1907 г. Завършила е учителски институт и е следвала в Сорбоната. Написала е цикъл поеми, един разказ и няколко романа: „Регентката“ (1954), „Малката англичанка“ (1956) и „Богините“ (1958).

Макар да ни отделят вече две десетилетия от Втората световна война и свързаната с нея съпротива на окупираните от нацистка Германия европейски страни, Съпротивата във Франция, а и в други страни (Италия например, където миналата година голямата награда „Стрега“ бе дадена на писателя Марио Тобино за роман из Съпротивата) продължава да доставя сюжети на писателите. Награденият роман на Рьоне Масип ни предлага също една история от времето на Съпротивата. Героинята в романа на Масип, Сесил Селон остава сама в Лион през 1940 г. Нейният мъж е пленник. Какво да прави в окупирания град? Сесил Селон влиза в Съпротивата под името Мариана Монен. Нейното временно вдовство я тласка към авантюра, която я довежда до там, че тя изменя на своя съпруг скришом, открива качествата на своята свекърва, слуша съветите на един добър абат, разбира дълбочината на своята любов към отсъстващия, приема детето на другия. „Кватернското животно“ е това непредвидено събитие, от което човек не може да се изтръгне. Сесил Селон се бори, защитава се. Тази всекидневна борба, която авторката разказва просто, съставлява най-силното, най-емоционалното в нейния разказ, то е, което задържа вниманието на читателя.

Дружеството на почитателите на Расин е основало награда на името на големия класик на френската трагедия с парична стойност хиляда франка. Новата награда е предназначена за най-добър етюд, посветен на живота и творчеството на Жан Расин, обогатено с неизвестни досега документи, или с нови преценки.

Никакво ограничение не е предвидено в статута на наградата относно формата или големината на труда. Срокът за представяне на трудовете е определен до края на май 1964 г. Последните трябва да бъдат депозираны до този срок в „Сосиете расиниен“, 56, булевард Виктор Юго, Ньои—сюр—Сен.

Наградата ще бъде обявена преди първи ноември 1964 г. Съчинението, удостоено с наградата Расин, ще бъде публикувано изцяло или отчасти в „Кайе расиниен“, както и всички други представени съчинения, които журито прецени достойни за публикуване.